

امام موسی صدر قائل به اعتبار همه دلالات در تفسیر قرآن است

امام موسی صدر بر این باور است که همه دلالات اعم از مطابقه، تضمن و التزام در تفسیر قرآن معتبر هستند.

امام موسی صدر بر این باور است که همه دلالات اعم از مطابقه، تضمن و التزام در تفسیر قرآن معتبر هستند.

آیت‌الله‌العظمی «محمدعلی گرامی‌قمی، از مراجع عظام تقلید و استاد حوزه علمیه قم، در نشست تخصصی «بررسی مطالعات قرآنی امام موسی صدر» که به همت خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) در قم برگزار شد، با بیان این مطلب گفت: با مطالعه برخی جزوات مربوط به روش تفسیری امام موسی صدر به این نکته مهم پی بردم که وی، همه دلالات را معتبر می‌داند؛ دلالات در منطق، ادبیات و اصول سه نوع هستند که عبارتند از دلالت مطابقه، دلالت تضمن و دلالت التزام.

وی افزود: در دلالت التزام، میزان، التزام و ملازمه ذهنی است و نه ملازمه خارجی. شاید ملازمه خارجی وجود نداشته باشد و حتی ضد آن به کار رفته باشد و دو معنای مخالف هم به وجود بیاید؛ مثلاً وقتی می‌گوییم نابینا، اولین چیزی که به ذهن می‌آید چشم است، در حالی که نابینایی و بینایی در دنیای خارج مخالف هم هستند؛ بنابراین برای تفسیر آیات قرآن هم نباید دنبال معنی تحت‌اللفظی باشیم، بلکه تفسیر آیه لوازمی هم دارد.

این استاد حوزه در ادامه سخنانش تصریح کرد: امام موسی صدر معتقد بود که به هنگام گوش سپردن به سخنرانی افراد، ما نباید به معنای تحت‌اللفظی و دلالت التزامی و لغوی سخنان وی اکتفا کنیم؛ بلکه باید حدود معلومات، فهم و دانش گوینده را نیز در نظر بگیریم؛ اگر درک گوینده خیلی بالاست فرق دارد با گوینده دیگری که همین لغت را به کار می‌برد.

آیت‌الله‌العظمی محمدعلی گرامی‌قمی:

برخلاف کسانی که معتقدند حروف مقطعه رموز و اسرار بین خداوند و پیامبر اکرم (ص) هستند، امام موسی صدر بر این باور است که خداوند متعال با ذکر این کلمات ساده در ابتدای هر سوره، نوعی مبارزه‌طلبی کرده است و ی اضافه کرد: برای روشن شدن مطلب مثالی ذکر می‌کنم؛ «شمس» یعنی خورشید، اما وقتی خداوند متعال با این دانش نامتناهی، از واژه‌هایی چون «شمس»، «قمر» و یا «لیال عشر» استفاده می‌کند، آیا منظور همان معنای لغوی است یا اینکه معنای گسترده‌تری را مد نظر دارد؛ منظور از «شمس» در آیات قرآنی «هر وجود روشن و روشنگر» است که به حضرت محمد (ص) اشاره دارد؛ همچنین «قمر» در لغت یعنی ماه، اما وقتی در نظر بگیریم که گوینده این کلمه، خداوند متعال است می‌فهمیم که این کلمه باید معنای بسیار گسترده‌تری داشته باشد؛ قمر یعنی هر وجود روشنگری که نور خود را از شمس می‌گیرد؛ بنا بر روایات، منظور از قمر «حضرت علی(ع)» است.

این مرجع تقلید با اشاره به آیه دوم سوره «فجر» اظهار کرد: همچنین در تفسیر آیه دوم سوره مبارکه «فجر»، باید به این نکته توجه داشت که خداوند متعال با دانش فراگیر خود زمانی که از «10 شب» سخن می‌گوید، این شب‌ها در کدام ماه‌های سال قرار گرفته‌اند؟ آیا منظور 10 شب اول ذی‌حجه، محرم و یا 10 شب آخر ماه مبارک رمضان است. اما وقتی به دانش فراگیر الهی توجه کنیم متوجه می‌شویم که وقتی خداوند می‌گوید «لیال عشر»، منظور حتما چیزی فراتر از شب به معنای لفظی است و در روایات آمده است که این 10 شب به زمان حکومت از امام دوم تا یازدهم(ع) اشاره دارد.

وی تأکید کرد: با توجه به خانه‌نشینی شدن ائمه اطهار(ع) از زمان امام حسن مجتبی(ع) تا امام حسن عسکری(ع)، این مدت زمان عصر ظلمت خوانده می‌شود و «لیال عشر» یا «10 شب» مربوط به همین دوران عنوان می‌گردد.

این استاد حوزه در ادامه به نظر امام موسی صدر درباره حروف مقطعه قرآن کریم اشاره و اظهار کرد: برخلاف کسانی که معتقدند حروف مقطعه رموز و اسرار بین خداوند و پیامبر اکرم (ص) هستند، امام موسی صدر بر این باور است که خداوند متعال با ذکر این کلمات ساده در ابتدای هر سوره، نوعی مبارزه‌طلبی کرده است؛ این حروف اشاره به این دارد که قرآن از همین کلمات ساده تشکیل شده است و اگر کسی می‌تواند، آیه و یا سوره‌ای مانند آن بیاورد.

استاد حوزه علمیه قم:

نکته دیگری که امام موسی صدر در تفسیر قرآن به آن توجه داشت، اخبار قرآن در مورد علوم کشف نشده آن زمان بود؛ برخی کلمات استفاده شده در کلام الهی نشانگر اطلاعات عمیقی است که در آن زمان کشف نشده بود

آیت‌الله‌العظمی گرامی قمی ادامه داد: اگر يك معنی رمز در حروف مقطعه مورد نظر بود، لااقل کفار و مخالفان پیامبر(ص) سر و صدایی راه می‌انداختند تا از این موضوع برای دامن زدن به اتهاماتی چون ساحر و جادوگر بودن پیامبر(ص) استفاده کنند اما در هیچ کجای تاریخ به این مسئله اشاره نشده است که کسی به خاطر این حروف بر پیامبر اسلام (ص) ایرادی گرفته باشد.

این استاد حوزه در بخش دیگری از سخنانش به نظر علامه طباطبایی درباره حروف مقطعه اشاره و عنوان کرد: درباره حروف مقطعه دو نوع روایت هست؛ یکی اینکه این حروف، رموزی بین خدا و پیامبر هستند و دیگر اینکه خداوند می‌خواهد بگوید که قرآن کریم از همین حروف ساده تشکیل یافته است.

وی افزود: علامه طباطبایی معتقد است اگر به سوره‌هایی که با حروف مقطعه آغاز شده، نگاه کنیم، می‌بینیم که این کلمات بیش از واژه‌های دیگر در این سوره‌ها به کار رفته است؛ مثلاً در سوره «قاف» از حرف قاف زیاد استفاده شده است، در بقره «الف و لام و میم» است که این نشان‌گر مبارزه طلبی قرآن در مقابل کفار است که اگر می‌توانند با همین حروف ساده همانند قرآن را بیاورند.

آیت‌الله‌العظمی گرامی خاطر نشان کرد: نکته دیگری که امام موسی صدر در تفسیر قرآن به آن توجه داشت، اخبار قرآن در مورد علوم کشف نشده آن زمان بود؛ برخی کلمات استفاده شده در کلام الهی نشانگر اطلاعات عمیقی است که در آن زمان کشف نشده بود. برای مثال در آیه‌ای که زمین را به گهواره تشبیه می‌کند، در آن زمان کسی توجه نداشت که زمین مانند گهواره در حرکت است؛ مردم در آن دوره زمین را ساکن می‌دانستند.

وی در پایان با ذکر مثالی دیگر از توجه امام موسی صدر به اخبار قرآن درباره علوم کشف نشده، تصریح کرد: در تفسیر سوره یوسف (ع) نکته‌ای مشاهده کردم که تاکنون به غیر از امام موسی صدر کسی به آن توجه نکرده است؛ در سوره یوسف، لفظ «عزیز» آمده است؛ لغت قبیطی زمان حضرت یوسف برای «عزیز»، کلمه «پوتیفار» بود که به مفهوم «عزیز، خدای خورشید» است. به تعبیر امام موسی صدر، قرآن کریم فقط از این عبارت کلمه عزیز را مورد استفاده قرار داده و بقیه عبارت را حذف کرده است چون در زمان حضرت یوسف (ع)، شاه را به منزله خدا می‌دانستند و به همین دلیل قرآن فقط از واژه عزیز بهره برده است.